

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Serbokroatisk

 Af [Uffe Andersen](#) 16. november 2009 • I kategorien [Sprogpolitik](#) •

Den tyske forfatter [Heinrich Heine](#) skrev i 1821, at

"Dér, hvor man brænder bøger, vil man ende med også at brænde mennesker".

I ex-Jugoslavien brændte man ikke bøger – men man rensede sproget. Og det gør man stadig.

Her går folk over den berømte tyrkiske [bro](#) i den østbosniske by [Mostar](#). Broen var oprindeligt fra 1500-tallet, den blev ødelagt under [krigen i 90'erne](#) – men er nu genopbygget. Og det er netop i krigens Mostar, sociologen Božidar Jakšić begynder sin fortælling om det, der i Jugoslaviens tid hed ['serbokroatisk'](#).

"Stari most", den berømte osmanniske bro over Neretva fra 1566, blev ødelagt af kroatiske styrker i 1993 og genopført i 2004.

"Mostar i Herzegovina er en vidunderlig by. Der bor serbere, bosnjakker og kroater – men under krigen satte kroaterne sig på den del af byen, der ligger på vestbredden af floden Neretva, mens bosnjakkerne satte sig på østbedden. Og hvad skete der?"

- spørger Božidar Jakšić retorisk.

De sidste 30 år har han boet og arbejdet i Beograd, men han er født i Sarajevo i Bosnien. Hovedinteressen er – som han siger – "den ex-jugoslaviske tragedie" – og dér spiller sproget en afgørende rolle, mener han. Der var nemlig en direkte forbindelse mellem sproget og krigen, mellem sprogrensning og etnisk rensning, siger Jakšić.

Det er også derfor, han er begyndt at fortælle om Mostar, som på mange måder er typisk for både krigens og efterkrigens Bosnien: I dag er der ikke mange serbere tilbage i byen – som i praksis stadig er delt mellem kroater og muslimske bosnjakker.

Delingen er også sproglig – i dag, men endnu mere under krigen, fortæller Jakšić:

"I en café i Mostar hang der et skilt om, at 'her sælger man kava' – hvilket er den kroatiske form af ordet kaffe, og dén kunne man få for 1 kuna ... hvor 'kuna' er den kroatiske møntenhed.

Men man sælger også 'kahva' på caféen – altså den bosnjakkisk-muslimske variant af ordet – og kahva får man for to kuna.

Og hvis man vil have 'kafa' – den serbiske form af ordet kaffe – så kan man også få dét ... men det koster én "en kugle".

Hvis ikke dét er en direkte sammenhæng mellem krigen og sproget, hvad er det så?!"

- spørger Jakšić og peger på, hvordan det, der i sin natur er et middel til at kommunikere med – sproget – op til, under og endnu efter krigen i ex-Jugoslavien er blevet et middel til at forhindre kommunikation.

Der er sket det, at det sprog, der i Jugoslaviens tid, var eet sprog – serbokroatisk, som sammen med [slovensk](#) og [makedonsk](#) var Jugoslaviens officielle sprog – i dag er mindst tre sprog, sandsynligvis snart fire og senere måske flere endnu.

I Kroatien er [kroatisk](#) det officielle sprog, i Serbien er det [serbisk](#), mens både [bosnisk](#), kroatisk og serbisk er officielle sprog i Bosnien.

I Montenegro forhandler man – eller 'skændes' er måske et bedre ord – om, hvad landets sprog skal hedde i forfatningen: 'serbisk' eller ['montenegrinsk'](#).

Hele systemet er noget, mange mennesker griner lidt af – og tit

Seneste sprognyheder

4/5	Sprogforskerne fandt en skat i skoven politiken.dk
27/4	Lille indsats styrker små børns sprog www.dr.dk
26/4	Lad os komme det danske 'jantekomma' til livs politiken.dk
23/4	Ud med sproget - Berlingske Mener www.b.dk
20/4	Unikt runefund i centrum af Odense videnskab.dk
4/1	John Holm, Pioneer in Linguistics, Dies at 72 www.nytimes.com
10/8	Young women, give up the vocal fry and reclaim your strong female voice www.theguardian.com
20/5	Bill Funding Native Language Programs Passes mtpr.org
17/5	Sounds Of The Pilbara II: Songs In Language finishes recording - WAM - West Australian Music wam.org.au
13/5	Seven US Senators Introduce Bill to Promote Preservation of American Indian Languages - Native News Online nativenewsonline.net

[FLERE NYHEDER >>>](#)

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

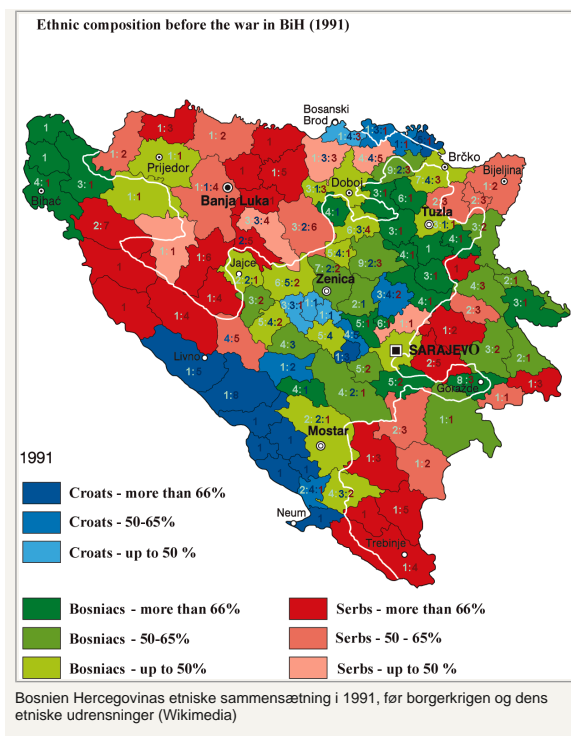
Mere i kategorien 'Sprogpolitik'

Den belgiske sprogrænse – en gordisk knude
 Finsk-ugrisk identitet
 Svensk kamp mod engelsk sprogimperialisme
 Eskimoisk i Fjernøsten

Nye kommentarer

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
 Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
 Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
 Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
 Monica Scheuer til Jødiske efternavne
 jane til Jødiske efternavne
 InglêS til Sprogene i Mozambique
 Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren?
 Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?
 Henrik Klindt-Jensen til Ded borrihjolmska måled

Artikler om

også synes er tragisk.

Ordet 'serbokroatisk' blev første gang brugt af en slovensk sprogforsker i 1836. I 1850 indgik serbiske og kroatisk forfattere i Wien – der fungerede som centrum for sydslaviske intellektuelle, hvis hjemegne var underlagt

fremmede imperier – de indgik en aftale om et fælles sprog.

Efter 1. Verdenskrig blev Kongeriget af Serbere, Kroater og Slovenere oprettet, og det blev officiel politik, at kroater, serbere og bosnere talte samme sprog.

Fra 1929, hvor den serbiske konge omdøbte landet til Jugoslavien, blev landets sprog kaldt 'jugoslavisk' – mens Titos socialistiske Jugoslavien efter Anden Verdenskrig havde 'serbokroatisk' som et af sine tre officielle sprog.

Sproget serbokroatisk gik i opløsning sammen med landet Jugoslavien og er i dag officielt et dødt sprog, som ingen taler.

For at vende tilbage til Mostar – hvor sociologen Jakšić fortalte om en kafés skilt for kaffe – så er midaldrende Zlatko Šemsudin Serdarević journalist ved det bosnjakkiske TV-Mostar og skriver også for Sarajevoavisen 'Oslobodjenje'.

Og han siger om den lille bys tre sprog:

"Det virker for mig som en vits.

Politikerne – og de intellektuelle – lyver for folk. De ved alle sammen, at det er eet sprog – men fordi de vil holde fast i magten og status quo, så opdeler de alting. Hvis de kunne, ville de dele luften og vandet.

Vi taler samme sprog – med variationer, der er så små, at politikerne ikke kan sørge for, at det faktisk bliver forskellige sprog – men de kan sige, at de er forskellige, og de kan kalde dem noget forskelligt.

De ønsker, at deres nationalistiske partier bliver så længe som muligt ved magten – og derfor fører de nu kamp om sproget for på den måde at blive ved at opdele folk.

Derfor har vi her i Mostar også parallelle skoler, hvor undervisningssproget er henholdsvis bosnisk og kroatisk. Og nogle bosnjakkiske og kroatisk børn må tage i skole på den anden side af floden i forhold til, hvor de bor – samtidig med, at man udmærket ved, at det er eet og samme sprog."

Serdarević tilføjer, at Mostar også har et bosnjakkisk og et kroatisk teater, hvor man spiller på hhv. bosnisk og kroatisk. Ligesom der er et kroatisk- og et bosnisk sprog universitet.

Kroaterne har i ex-Jugoslavien ry for mest ihærdigt at insistere på, at deres sprog er forskelligt fra både serbisk og bosnisk. Især efter 1990 fandt de kroatisk myndigheder gamle ord og udtryk frem – eller opfandt helt nye – og smed mange, man havde til fælles med de andre, ud.

Men det er ikke altid, virkeligheden kan følge med sprogsmedene:

I Beograd finder sociologen Božidar Jakšić en pose frem, der har været sukker i. Det traditionelle navn for en sukkerfabrik – også den i Zupanja i Kroatien, hvor posen er fra – er 'šecerana'. Dét kommer af 'šecer', sukker – men kroaterne har opfundet en ny betegnelse: 'sladorana', viser Jakšić på posen:

"Dét ord kommer af 'slatko', der betyder 'sødt'. Problemet er, at der ikke findes nogen 'sladorana' i Zupanja.

Dét ser man af fabrikkens adresse, der også står på posen – og den er 'Naselje Šecerana', altså 'sukkerfabrik-distriktet', nummer 63.

Desuden er fabrikkens eget logo et 'Š' – altså Š som šecerana, og ikke s som sladorana"

- forklarer Jakšić og ved ikke, om han skal le eller græde.

Sådan er mange ord, som før var fælles, blevet skiftet ud med nye for at 'bevise', at 'der er tale om forskellige sprog'.

"I Kroatien er der udkommet en 'razlikovni hrvatsko-srpski rečnik' – en ordbog over, hvilke forskelle, der er på kroatisk og serbisk. Og jeg tager så ordbogen, dækker den kroatisk del til og spørger serbiske

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	OmniGlot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	Bogstavlyd
juni 2012	Dansk sprognævn
maj 2012	Den danske ordbog
april 2012	Dialekt.dk
marts 2012	dk.kultur.sprog
februar 2012	Korpus.dk
januar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
december 2011	Ordbog over det danske sprog
november 2011	Ordned. Dansk sprog i ordbøger og korpus
oktober 2011	Sproget.dk
september 2011	Svenska Akademien
august 2011	Ə (Schwa.dk)
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	

nationalister:

'Er dette her ord ægte serbisk eller er det ægte kroatisk?' – 'Hmm, dét må være kroatisk' – 'Nej, det er serbisk'. 'og dette hér?'. spørger jeg ... 'Hmm, det må være serbisk' – 'Nej, det er kroatisk'. Osv. Og det samme med kroatiske nationalister: de kender heller ikke de forskelle'.

Jakšić siger, at groft sagt har alle ex-serbokroatisk-talende den samme base af ord – og i forskellige egne har man så i hverdagen i nogle tilfælde valgt at bruge forskellige af dem. Derfor forstår folk hinanden – selv om brugen af et bestemt ord kan virke usædvanlig.

De ord markerer, hvor i ex-Jugoslavien den talende kommer fra – men det betyder ikke, at ordene er særligt 'kroatiske' eller 'serbiske', siger Jakšić:

Her er vi ved en bager – altså dér, hvor man fremstiller noget helt grundlæggende i enhvers hverdag .. og Jakšić forklarer:

"Ordet 'kruh', der betyder brød, er for serbiske nationalister som en rød klud sat for en tyr – for de tror, det er 'ægte kroatisk'.

Men i det serbiske sprog findes begrebet 'kruhna pec' – altså en ovn til at bage brød i. For 'kruh' er også et meget gammelt serbisk ord.

Omvendt tror de i Kroatien, at 'hleb' – som brød i dag kaldes i Serbien – er et serbisk ord. Men kruh og hleb har byttet plads: 'kruh' er kommet til Kroatien fra Serbien – mens 'hleb' kom her til Serbien .. fra Kroatien".

Jakšić tilføjer, at på samme måde bruger man i Serbien ordet 'kuca' for hus – som man i Kroatien kalder 'dom'.

Men på serbisk danner man ordet husmor ud fra det kroatiske ord – og siger 'dom-acica'. Mens man i Kroatien bruger det serbiske ord som udgangspunkt for ordet 'husmor': kuca-nica.

På den måde kommer spørgsmålet om, hvad der er 'ægte' serbisk, kroatisk, bosnisk og montenegrisk til at virke temmelig uoverskueligt.

Men selv om 'den sproglige purisme' i de ex-jugoslaviske lande – som nationalismen i det hele taget – ikke er så stærk som for 10-15-20 år siden, så fortsætter nogle den målrettede proces med at få deres sprog til at skille sig ud fra naboernes.

I foråret 2007 kom der f.eks. en ny kroatisk retskrivning. I det seriøst-satiriske ugemagasin [Feral Tribune](#) forbandt en kommentator – som sociologen Jakšić gør det – den sproglige purisme med den etniske:

"Efter man i løbet af de seneste 17 år endelig har opnået en tilfredsstillende grad af udrensning af serbere – fra 12 til seks eller syv procent af befolkningen (...); efter at det nationalistiske krigshysteri har udvasket den politiske bevidsthed og moralen hos en god del af befolkningen; efter alt det, sætter den fædrelandskærlige kvasi-elite sig nu i bevægelse med sine lingvistiske ideologer i en mere beslutsom rensning af vores sprog".

- skrev kommentatoren med henvisning til, at antallet af serbere efter en kroatisk militæroperation i 1995 er nede på godt 1/3 af, hvad det var – og at den nye retskrivningsreform endnu en gang tilsvarende 'udrenser' det, der antages at være 'serbismer' fra sproget.

Božidar Jakšić håber, at den – som han mener – 'tåbelige' opsplitning på et tidspunkt vil standse. For han tror ikke, at hverken lingvister eller politikere kan bestemme over sproget – og giver den serbiske halvdel af Bosnien, Republika Srpska, som eksempel:

"Man besluttede, at hver eneste bosniske serber skulle tale et sprog, som han og hun aldrig i livet havde talt – nemlig Beograd-standardsproget. I Bosnien er dét fuldstændig absurd, for ingen dér har nogensinde talt den dialekt. Men Republika Srpskas regering beordrede, at alle måtte tale ekavica og skrive med kyrillisk skrift.

Efter et par år var det selvfølgelig ikke andet end en vits, og de var nødt til at standse den politik. Ligesom der i Kroatien i dag heller ikke er nogen, der siger 'zrakomlat' – hvis de da ikke gør grin"

- siger Jakšić med henvisning til den kroatiske neologisme 'zrakomlat', der direkte oversat betyder 'luftpisker', og som var udset til at erstatte ordet helikopter.

På den anden side er der en vis 'folkelig støtte' til at skille sprogene ad – i hvert fald i Kroatien, fortæller den grafiske designer, Zeljko Serdarević fra den kroatiske by Split i hvis opland der i århundreder har levet mange serbere, og hvor heller ikke kroater talte 'rigtig kroatisk'.

"Min mor ville f.eks. aldrig mere bruge det serbiske ord for kaffe – selv om det i det område af Kroatien, hvor jeg bor, altid har været standarden: man sagde ikke kava, som man ellers bruger i Kroatien, men kafa som serbere.

Dvs. at folk fra Split faktisk brugte den serbiske version af ordet – men 'nejnej, ikke mere!' Og folk vil endda fortælle dig, at 'vi har aldrig brugt det ord!' – og nu holder man sig til den kroatiske standard, kava. Det er en skizofren situation".

Med dén indstilling – og med indsatsen fra stat, skolevæsen og medier – vil Božidar Jakšić ikke udelukke, at en ordbog mellem f.eks. serbisk og kroatisk engang vil blive nødvendig:

"Sådan en kunne blive udgivet ret snart – men hvem der vil kunne bruge den, ved jeg ikke.

På den anden side: Hvis man insisterer på forskellene, og hvis man hver eneste dag etablerer en ny forskel – og politisk arbejder man stædigt på det – så kan der blive tale om, at vi om et par årtier eller århundreder også lingvistisk set står med to sprog.

Jeg er ikke særligt entusiastisk ved udsigten – men vi er på Balkan, og på Balkan er alt muligt".

[Dette indlæg blev sendt i PIs [Panorama](#) 31. august 2007 og [kan høres her](#). 14:40]

december 2010

november 2010

oktober 2010

september 2010

juni 2010

maj 2010

april 2010

marts 2010

februar 2010

januar 2010

december 2009

november 2009

oktober 2009

september 2009

august 2009

juli 2009

juni 2009

maj 2009

april 2009

marts 2009

Læs også:

1. [Det makedonske spørgsmål](#) Makedoniens flag foran det gigantiske kors (vist nok verdens største) på Vodnobjerget uden for hovedstaden Skopje. (Foto: Uffe Andersen) Det makedonske spørgsmål har naget Balkan og dermed Europa i halvandet...
2. [Roma – Europas statsløse folk](#) Europas romanier (Kort: Wikimedia) Roma og Sinti – eller sigøjnerne, som vi traditionelt kalder dem – er et gammelt folk med et sprog af den indiske gruppe, romani, og efter...
3. [Rusinerne](#) Rusinerne lever i grænseområderne mellem Slovakiet, Polen, Ukraine og Rumænien. Der er også et rusinsk mindretal i Vojvodina i Serbien og i Slavonien i Kroatien, syd for kortet. Prešov er...
4. [Makedonsk i Grækenland](#) Makedonsk i Grækenlands nordligste provinser. Kortet viser sprogets livskraft (i 1993), ikke dets størrelse i forhold til andre sprog. Rød: sproget tales af alle aldersgrupper, både privat og offentligt. Lys rød/orange:...

Tagget med: [avis](#), [Balkan](#), [Beograd](#), [Bosnien](#), [bosnisk](#), [bosnjak](#), [etnisk udrensning](#), [ex-Jugoslavien](#), [Heinrich Heine](#), [Jugoslavien](#), [krig](#), [Kroatien](#), [kroatisk](#), [Makedonien](#), [makedonsk](#), [montenegrinsk](#), [Montenegro](#), [Mostar](#), [muslim](#), [nationalisme](#), [Ord](#), [ordbøger](#), [P1](#), [Panorama](#), [purisme](#), [retskrivning](#), [Sarajevo](#), [Serbien](#), [serbisk](#), [serbokroatisk](#), [skole](#), [slaviske sprog](#), [slovensk](#), [sprogkort](#), [sprogrensning](#), [teater](#), [Wien](#)

2 kommentarer

Ole Klitgaard

16. november 2009 • 15:10

Hvad gør man mht. skriftsprog, altså opdelingen i hhv. latinsk og kyrillisk alfabet?

Svar

Damir Gavrankapetanovic

20. september 2013 • 13:35

I folkeskolen lærer man både kyrillisk og latinsk skriftsprog. På f.eks. færdselstavler står bynavne og betegnelser på begge skriftsprog.

Hilsen Damir

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.